

Erzurum Yöresine Ait Oyun Havalarının Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi^(*)

Mahmut KIVANÇ^(**)

Yavuz ŞEN^(***)

Öz: Bu araştırmada Erzurum yöresine ait oyun havalarının, makam dizileri ve usûl özelliklerinin ortaya konulması amaçlanmıştır. Araştırma, TRT THM repertuarına yönelik betimsel bir araştırma olup, oyun havalarından veriler elde etmeye yönelik tarama (survey) modeli kullanılmıştır. Araştırmanın evreni, TRT Türk halk müziği repertuarında yer alan 682 adet oyun havasından oluşmaktadır. Örnekleme ise, TRT Türk halk müziği repertuarında yer alan Erzurum yöresine ait 29 adet (sözsüz) oyun havasından oluşmaktadır. Araştırma sonucunda, Erzurum yöresine ait toplam 29 oyun havasının, 7 farklı makam dizisine benzerlik gösterdiği tespit edilmiştir. Elde edilen veriler doğrultusunda Erzurum yöresine ait oyun havalarının, Türk sanat müziği usûl türüne göre, daha çok 2, 4 ve 9 zamanlı usûllerden oluştuğu sonucuna varılmıştır. Erzurum yöresine ait oyun havalarının biçimsel yapısına yönelik yapılan analizler sonucunda eserlerin, bölüm ve cümle yapısı incelendiğinde 26 eserin tek (A) bölümlü olduğu; cümle yapısı olarak 2 eser (a), 5 eser (a+a'), 12 eser (a+b), 1 eser (a+b+a'), 4 eser (a+b+c), 2 eser (a+b+c+d) olduğu görülmüştür. 3 eserin iki bölümlü (A+B) olduğu; cümle yapısı 1 eser (a+b+c)+(d), 1 eser (a+b)+(a'+b'), 1 eser (a+a')+(b+b') şeklinde olduğu sonucuna varılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Erzurum Yöresi, Türk Halk Müziği, Oyun Havaları.

The Analysis of the Traditional Dance Music in Erzurum Region in Terms of the Different Parameters

Abstract: In this study, it is aimed to reveal the traditional dance music, the mode scale and the rhythm features peculiar to Erzurum region. The study is a descriptive research for the TRT (Turkey Radio Television) TFM (Turkish Folk Music) repertoire and in this study the surveys model were used to obtain data from the traditional dance music. The universe of the study consists of 682 pieces of the traditional dance music which are included in the TRT Turkish folk music repertoire. The sample is composed of 29 (non-verbal) traditional dance music belonging to Erzurum region which are found in TRT Turkish folk music repertoire. As a result of the research, it has been found that totally 29 traditional dance music belonging to Erzurum region have similarities to 7 different mode scales. In the direction of the obtained data, it was understood that the works were mostly composed of 2, 4 and 9 time rhythm forms. As a result of the analysis made for the formal structure of the traditional dance music

*) Bu makale, Mahmut KIVANÇ tarafından hazırlanan, Dr. Öğretim Üyesi Yavuz ŞEN danışmanlığında yürütülen "Erzurum Yöresine Ait Oyun Havalarının Farklı Değişkenler Yönünden İncelenmesi" adlı 13 Ekim 2017 tarihinde tamamlanan Yüksek Lisans Tezinin bir bölümünden geliştirilerek oluşturulmuştur.

**) Araştırmacı, Atatürk Üniversitesi, Güzel Sanatlar Enstitüsü, Yüksek Lisans Mezununu, (e-posta: kivancoloji_@hotmail.com)

***) Dr.Öğr.Üyesi, Atatürk Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi, Müzik Bilimleri Bölümü, (e-posta: yavuzsen@atauni.edu.tr)

belonging to Erzurum region, when section and sentence structure of the works were analyzed, it was found that 26 pieces were in sectional single (A), 2 works were (a) for the sentence structure, 5 works were (a+a'), 12 works were (a+b), 1 work was (a+b+a'), 4 works were (a+b+c) and 2 works were (a+b+c+d) for the sentence structure. It was also concluded that 3 works were included in two-parts (A+B), 1 work was (a+b+c)+(d), 1 work was (a+b)+(a'+b') and 1 work was (a+a')+(b+b') in terms of sentence structure.

Keywords: Erzurum Region, Turkish Folk Music, Traditional Dance Music.

Makale Geliş Tarihi: 08.03.2018

Makale Kabul Tarihi: 29.03.2018

I. Giriş

Bir toplumun anlaşılmasında anahtar olabilecek, bir toplumun müziğinin özel niteliğini, özgünlüğünü oluşturan müzikler, o toplumun geleneksel müzikleridir. Geleneksel müzikler, Türk müzik kültüründe de önemli bir yere sahiptir (Açar ve Şen, 2015: 62). Geleneksel müziklerimiz yüzyıllar boyunca toplumumuz tarafından üretilmiş, beğenilerek kullanılmış, yaşatılmış ve günümüze kadar gelmişlerdir. Her çağın olgularına, toplumsal olaylarına göre biçimlenmiş, değişmiş, dilden dile, kulaktan kulağa dolaşmış, toplumumuzla birlikte soluk alarak yaşamışlardır (Bayraktar, 1992: 96). Cumhuriyet döneminde, halk müziği ürünlerinin çoğu derlenip notaya geçirilmiştir. Bugün, halk müziğimiz bir yandan geleneksel yöntemlerle yaşamakta-yaşatılmakta, bir yandan da notalarıyla öğrenilmekte, seslendirilmekte ve iletişim araçlarından yayımlanmaktadır (Yıldız, 2006: 310).

Ülkemizin belli başlı kültür havzalarında, kendine has makam ve ezgi yapısı gösteren, farklı ağız ve üslûp özelliğine sahip, çeşitli yöresel çalgıların ön planda olduğu; halkın kendi ruh, düşünce, inanç, kültür ve estetik anlayışını ifade etmede en etkin olan, zengin bir halk müziği repertuarımız bulunmaktadır (Tokel, 2012: 94). Bir toplumun manevi yaşantısındaki zenginlikler, çeşitlilikler sanatında fark edilebilir. Seçkin duyguların dile getirildiği, Türk milletini derinden etkileyen müzik eserleri, sahip oldukları estetik/sanatsal değeri nedeniyle ki yerleri hiçbir zaman doldurulamayan niteliğe sahip olmuşlardır (Şen, 2016: 98).

Erzurum'da müzik, kültürel yapının önemli bir parçasıdır. Bu durum sözlü eserlerde görüldüğü gibi enstrümantal ezgilerde de görülmektedir. Erzurum'da oyunlar davul-zurna ya da klarnet-tefe eşliğinde oynanırken, İspir, Pazaryolu ilçelerinde ise Karadeniz'in kültürel özellikleri kendini hissettirmektedir. Bu bölgelerde halayların yanı sıra horon havaları da yer almakta ve tulum, kemençe çalgıları kullanılmaktadır. Bu kültürel çeşitlilik yaşayış biçimine yansıdığı gibi müzikal manada da ezgisel-ritmik çeşitlilik doğurmuş ve bu farklılıklar kültürel bir zenginlik olarak karşımıza çıkmıştır.

II. Problem Cümlesi

THM'de oyun havaları üzerine yapılan araştırmalara ülkemizde kısmen yer verilmeyle birlikte, zengin halk kültürünün önemli bir kısmını oluşturan Erzurum yöresine ait oyun havalarının (sözsüz) makam dizileri ile usüllerinin ele alınarak incelenmesine ihtiyaç duyulmuştur. Bu doğrultuda araştırmanın problem cümlesi "TRT

THM repertuarında bulunan Erzurum yöresine ait oyun havaları farklı değişkenler yönünden nasıl bir dağılım göstermektedir?” şeklinde oluşturulmuştur.

Bu problem çerçevesinde alt problemler; Erzurum yöresi oyun havalarının; kimden alındığı, derleyeni, notaya alanı, makam dizileri, usûl ve ritim özellikleri, biçimsel bakımdan nasıl bir dağılım göstermektedir? şeklinde oluşturulmuştur.

III. Araştırmanın Amacı

Bu çalışmada Erzurum yöresine ait oyun havalarının, makam dizileri ve usûl özelliklerinin ortaya konulması amaçlanmıştır. Buradan hareketle ulaşılan bilgiler ışığında temelde aynı köklerin izlerini taşıdığı düşünülen TSM makam ve usûllerine ne derece benzerlik gösterdiği analiz edilerek, genel özelliklerinin tespit edilmesi amaçlanmıştır.

IV. Araştırmanın Önemi

Bu araştırma, Erzurum yöresine ait oyun havalarının makam dizileri, usûl analizleri ve biçim özelliklerine yer verilen kapsamlı bir çalışma olması bakımından önem taşımaktadır.

V. Araştırmanın Yöntemi

Bu çalışma, betimsel bir araştırma olup, TRT THM repertuarındaki oyun havalarından veri elde etmeye yönelik tarama (survey) modeli kullanılarak yürütülmüştür. Tarama (survey) modeli “Sosyal bilimlerde sıklıkla kullanılan, geniş örneklemelere uygulanabilen olay ve olguların “Ne” oldukları hakkında veri sağlayan araştırmalardır” (Karakaya, 2009: 59).

Araştırmada alan yazın taraması yapılarak kuramsal bölüm oluşturulmuştur. Ayrıca oyun havalarına yönelik TRT THM repertuarı taranmış ve Erzurum yöresine ait oyun havalarının tespit edilmesinde belgesel tarama yapılmıştır. Tespit edilen notalar üzerinde bulunan kimden alındığı ve notaya alan gibi eser kimlik verileri değerlendirilmiş ve eserler makam dizisi, usûl, bakımından incelenmiştir.

A. Evren ve Örneklem

Araştırmanın evrenini, TRT THM repertuarında yer alan 682 oyun havası oluştururken, örneklemini ise TRT repertuarında yer alan Erzurum yöresine ait 29 adet (sözsüz) oyun havası oluşturmaktadır.

B. Verilerin Toplanması

Araştırmanın verilerinin toplanmasında temel çıkış noktası olarak, tarama modeli kapsamında ilgili alan yazının derlenmesi çalışmaları yapılmıştır. Bu kapsamda, konu ile ilgili tezler, kitaplar, THM repertuarı ve görsel ve işitsel kaynaklar aracılığıyla toplanmıştır.

Tablo 1’e göre TRT repertuarında toplam 682 oyun havası taranmış ve bu repertuar içerisinde 29 adet eserin Erzurum yöresine ait olduğu belirlenmiştir

(<http://www.trtmuzikdairesebasbakanligi.com/>). Elde edilen eserlerin TRT oyun havaları repertuarı içerisindeki oranı, Tablo 2’de gösterilmiştir.

Tablo 1. TRT THM Repertuarında Yer Alan Erzurum Yöresine Ait Oyun Havaları

Rep. No	Eser Adı	Kimden Alındığı	Derleyen	Notaya Alan
346	Ağırlama (Dadaş Dinlendirme Havası)	-----	Suat Işıklı	Suat Işıklı
570	Ağırlama	Yöre Ekibi	TRT THM Erz. Rad.	Fuat Lehimler
161	Aşırma	TRT THM Erz. Rad.	TRT THM Erz. Rad.	Yücel Paşmakçı
406	Başbar	A. Abay-T. Udun	Plaktan	Nilgün Akkuş
450	Berde	Yöre Ekibi	TRT Müz. Da. Bşk.	Okçay Kösegil
194	Çayır İnce Biçemedim (Osman Ağa)	Suat Işıklı-Fuat Lehimler-Osman Mavilioğlu	TRT THM Erz. Rad.	Yücel Paşmakçı
373	Çingenler	A. Abay-T. Udun	Plaktan	Nilgün Akkuş
217	Dahlenk	S. Işıklı-O. Mavilioğlu	TRT Müz. Da. Bşk.	Erkan Sürmen
545	Daldalan	Yöre Ekibi	Arif Sağ	Arif Sağ
404	Dello	A. Abay-T. Udun	Plaktan	Nilgün Akkuş
345	Delloy (Düz Delloy)	Suat Işıklı	Suat Işıklı	Suat Işıklı
163	Gelin Çıkarma Havası	S. Işıklı-F. Lehimler- O. Mavilioğlu	TRT THM Erz. Rad.	Yücel Paşmakçı
61	Halay (Ankara Postası)	Binali Selman	Ahmet Yamacı	Ahmet Yamacı
158	Hekkari	Binali Selman	Ahmet Yamacı	Ahmet Yamacı
391	Hoş Bilezik	A. Keskin-İ. Uslu	TRT THM Erz. Rad.	K. Tuna-O. Kösegil
141	İkinci Bar	A. Abay-T. Udun	Plaktan	Nilgün Akkuş
3	Koçeri Bar Havası	Seyfettin Sıgmaz	Muzaffer Sarısözen	Muzaffer Sarısözen
395	Koçeri	A. Abay-T. Udun	Plaktan	Nilgün Akkuş
343	Nare	Suat Işıklı	Suat Işıklı	Suat Işıklı
405	Nare	A. Abay-T. Udun	Plaktan	Nilgün Akkuş
572	Paşa Köşkü	Yöre Ekibi	TRT THM Erz. Rad.	Fuat Lehimler
344	Sallama	Yöre Ekibi	Suat Işıklı	Suat Işıklı
119	Tamzara	-----	Muzaffer Sarısözen	Muzaffer Sarısözen
381	Tamzara	A. Abay-T. Udun	Plaktan	Nilgün Akkuş
334	Tavuk Barı	Seyfettin Sıgmaz	Nida Tüfekçi	Nida Tüfekçi
392	Temir Ağa	A. Keskin-İ. Uslu	-----	K. Tuna-O. Kösegil
347	Tersine (Döne)	Suat Işıklı	Suat Işıklı	Suat Işıklı
393	Uzun Dere	A. Keskin-İ. Uslu	TRT THM Erz. Rad.	K. Tuna-O. Kösegil
498	Yayvan (Erkek Barı)	A. Keskin-İ. Uslu	TRT THM Erz. Rad.	K. Tuna-O. Kösegil

(TRT,2000:5-6).

Tablo 2. TRT THM Repertuarındaki Oyun Havalarının Oranı

TRT THM Oyun Havaları	f	%
Erzurum Yöresine Ait Oyun Havaları	29	4,25
Diğer Oyun Havaları	653	95,75
TOPLAM	682	100

Tablo 2’ye göre TRT THM repertuarında yer alan toplam 682 eser içerisinde %4,25 oran ile 29’u Erzurum yöresine ait olduğu, %95,75 oran ile 653 eserin diğer yörelere ait oyun havaları olduğu tespit edilmiştir.

C. Verilerin Analizi

Microsoft Word, Excel 2016 yazılım programlarında eserlerin kimden alındığı, derleyen, notaya alan, makam dizisi ve usüllerin frekans (f) ve yüzde (%) analizleri yapılmıştır. Bilgisayar ortamında eserlerin notalarını yazmak için “Coda Software’in Finale 2008” adlı yazılım programı kullanılmıştır.

D. Bulgular ve Yorumlar

Araştırmanın örnekleme doğrultusunda repertuvarda tespit edilen Erzurum yöresine ait 29 oyun havası, alt problemler doğrultusunda ele alınmış ve yorumlanmıştır.

1. Kimden Alındığına Yönelik Bulgular ve Yorumlar

Erzurum yöresine ait 29 oyun havasının, kimden alındığına yönelik bulgular Tablo 3’de gösterilmiştir.

Tablo 3. Kimden Alındığına Yönelik Oranlar

Kimden Alındığı	f	%
Ebamüslim Abay-Turgut Udun	7	24,13
Yöre Ekibi	4	13,79
Ağa (Dede) Keskin-İlhami Uslu	4	13,79
Suat Işıklı	4	13,79
Binali Selman	2	6,90
Suat Işıklı-Fuat Lehimler-Osman Mavilioğlu	2	6,90
Seyfettin Sıgmaz	2	6,90
Ağa (Dede) Keskin	1	3,45
Suat Işıklı-Osman Mavilioğlu	1	3,45
Radyo Saz Sanatçıları	1	3,45
Belirtilmemiş	1	3,45
TOPLAM	29	100

Tablo 3’e göre TRT THM repertuarında bulunan Erzurum yöresine ait toplam 29 oyun havası içerisinde; %24,13 oran ile 7 eser Ebamüslim Abay–Turgut Udun, %13,79 oran ile 4 eser Yöre Ekibi, Ağa (Dede) Keskin-İlhami Uslu ve Suat Işıklı, %6,90 oran ile 2 eser Binali Selman, Suat Işıklı-Fuat Lehimler-Osman Mavilioğlu ve Seyfettin Sıgmaz, %3,45 oran ile 1 eser Ağa (Dede) Keskin ve Suat Işıklı-Osman Mavilioğlu, radyo sanatçıları ve kimden alındığı belirtilmemiş olduğu tespit edilmiştir.

Elde edilen veriler doğrultusunda; 20 eserin mahalli kaynak kişilerden, 8 eserin TRT bünyesinde görev yapmış kaynak kişilerden, 1 eserin ise kaynak kişinin bilinmediği görülmüştür. TRT THM Erzurum yöresi oyun havalara mahalli kaynak kişilerin ve TRT Erzurum radyosu sanatçıların katkı sağladığı söylenebilir.

2. Derleyene Yönelik Bulgular ve Yorumlar

Erzurum yöresine ait 29 oyun havasının, derleyene yönelik bulgular Tablo 4’de gösterilmiştir.

Tablo 4. Derleyene Yönelik Oranlar

Derleyen	f	%
TRT THM Erz. Rad.	8	27,58
Plaktan	7	24,13
Suat Işıklı	5	17,24
TRT Müz. Dai. Bşk.	3	10,35
Muzaffer Sarısözen	2	6,90
Ahmet Yamacı	2	6,90
Nida Tüfekçi	1	3,45
Arif Sağ	1	3,45
TOPLAM	29	100

Tablo 4 incelendiğinde TRT THM repertuarında bulunan toplam 29 eserin derleyeni %27,58 oranla 8 eser TRT THM Erz. Radyosu, %24,13 oranla 7 eser Plaktan, %17,24 oranla 5 eser Suat Işıklı, %10,35 oranla 3 eser TRT Müz. Dai. Bşk., %6,90 oran ile Muzaffer Sarısözen ve Ahmet Yamacı, %3,45 oranla 1 eser Nida Tüfekçi ve Arif Sağ olduğu tespit edilmiştir. Elde edilen veriler doğrultusunda; Erzurum yöresi oyun havalarını 11 eserle TRT bünyesinde görev yapmış sanatçı kişilerin, 11 eserle TRT kurumunun ve 7 eserin plaktan derlendiği görülmüştür.

3. Notaya Alan Kişilere Yönelik Bulgular ve Yorumlar

Erzurum yöresine ait 29 oyun havasının, notaya alan kişilere yönelik bulgular Tablo 5’de gösterilmiştir.

Tablo 5. Notaya Alan Kişilere Yönelik Oranlar

Notaya Alan	f	%
Nilgün Akkuş	7	24,13
Suat Işıklı	5	17,24
Kenan Tuna-Okyay Kösegil	3	10,34
Yücel Paşmakçı	3	10,34
Fuat Lehimler	2	6,90
Ahmet Yamacı	2	6,90
Muzaffer Sarısözen	2	6,90
Nida Tüfekçi	1	3,45
Arif Sağ	1	3,45
Kenan Tuna	1	3,45
Erkan Sürmen	1	3,45
Okyay Kösegil	1	3,45
TOPLAM	29	100

Tablo 5 incelendiğinde TRT THM repertuarında bulunan toplam 29 eserin notaya alan kişi oranı %24,13 oranla 7 eser Nilgün Akkuş, %17,24 oranla 5 eser Suat Işıklı, %10,34 oranla 3 eser Kenan Tuna-Okyay Kösegil ve Yücel Paşmakçı, %6,90 oranla 2 eser Fuat Lehimler, Ahmet Yamacı, Muzaffer Sarısözen, %3,45 oranla 1 eser Nida Tüfekçi, Arif Sağ, Kenan Tuna, Erkan Sürmen ve Okyay Kösegil olduğu tespit edilmiştir. TRT THM repertuarında bulunan sözsüz eserlerin %24,13 oran ile en fazla

notaya alan kişinin Nilgün Akkuş olduğu saptanmıştır. Elde edilen veriler doğrultusunda; TRT THM Erzurum yöresi oyun havalarına en fazla katkısı bulunan 22 eserle TRT bünyesinde görev yapmış sanatçı kişilerin olduğu belirlenmiştir. 7 eserin Nilgün Akkuş tarafından notaya alındığı görülmüştür. Nilgün Akkuş'un yapmış olduğu yüksek lisans çalışmasında TRT THM Erzurum yöresi oyun havalarından Bar havalarını notaya alarak akademik manada katkı sağladığı görülmüştür.

4. Makam Dizisine Yönelik Bulgular ve Yorumlar

Erzurum yöresine ait 29 oyun havasının, makam dizisine yönelik bulgular Tablo 6, 7 ve 8'de gösterilmiştir.

Tablo 6. Makam Dizileri

Sıra No	Rep. No	Eser Adı	Makam	Makam Değişikliği	Karar Sesi
1	346	Ağırlama (Dadaş Dinlendirme Havası)	Uşşak	Yok	La
2	570	Ağırlama	Hüseynî	Yok	La
3	161	Aşırma	Uşşak	Yok	La
4	406	Başbar	Hüseynî	Yok	Do
5	450	Berde	Hüseynî	Hüzzam	Sib2
6	194	Çayır İnce Biçemedim (Osman Ağa)	Hüseynî	Yok	Sib2
7	373	Çingenler	Beyâtî	Çârgâh	Do
8	217	Dahlenk	Çârgâh	Yok	Do
9	545	Daldalan	Hüseynî	Yok	Re
10	404	Dello	Karcıgar	Yok	Do
11	345	Delloy (Düz Delloy)	Uşşak	Yok	La
12	163	Gelin Çıkarma Havası	Beyâtî	Yok	La
13	61	Halay (Ankara Postası)	Hüseynî	Yok	La
14	158	Hekkarî	Hicâz (Re)	Yok	Re
15	391	Hoşbilezik	Çârgâh	Yok	Do
16	141	İkinci Bar	Beyâtî	Hicâz- Hüseynî	Do
17	3	Koçeri Bar Havası	Râst	Yok	Si
18	395	Koçeri	Beyâtî	Yok	Sib2
19	343	Nare	Uşşak	Yok	La
20	405	Nare	Hüseynî	Yok	La
21	572	Paşa Koşku	Hüseynî	Yok	La
22	344	Sallama	Çârgâh	Yok	Do
23	119	Tamzara	Hüseynî	Yok	La
24	381	Tamzara	Hüseynî	Yok	La
25	334	Tavuk Barı	Hicâz	Yok	La
26	392	Temir Ağa	Hüseynî	Yok	Mî
27	347	Tersine (Döne)	Uşşak	Yok	La
28	393	Uzun Dere	Hicâz	Yok	La
29	498	Yayvan (Erkek Barı)	Hüseynî	Hicâz-Uşşak	La

Tablo 6'da Erzurum yöresine ait oyun havalarının TSM makam dizilerine göre hangi makam dizisine benzerlik gösterdiği ve bazı eserlerde makamsal değişikliklerin olduğu görülmüştür. Tabloda görüldüğü gibi, 450 rep. nolu Berde eseri Hüseynî makam dizisinde başlayıp Hüzzam makam dizisine, 373 rep. nolu Çingenler eseri Beyâtî makam dizisinde başlayıp Çârgâh makam dizisine, 141 rep. nolu İkinci Bar eseri Beyâtî makam dizisinde başlayarak Hicâz ve Hüseynî makam dizisine, 498 rep. nolu Yayvan (Erkek Barı) eseri Hüseynî makam dizisinde başlayıp Hicâz ve Uşşak makam dizisine geçtiği görülmektedir.

Diğer bir husus olarak dikkat çeken karar seslerindeki durumu değerlendirecek olursak 406 rep. nolu Başbar eseri Hüseyinî olmasına rağmen La sesinde karar vermesi gerekirken üçüncü derecesi Do sesinde karar verdiği, 194 rep. nolu Çayır İnce Biçemedim (Osman Ağa) eseri Hüseyinî olmasına rağmen La sesinde karar vermesi gerekirken ikinci derecesi sib2 sesinde karar verdiği, 545 rep. nolu Daldalan eseri Hüseyinî olmasına rağmen La sesinde karar vermesi gerekirken dördüncü derecesi Re sesinde karar verdiği, 404 rep. nolu Dello eseri Karcıgar olmasına rağmen La sesinde karar vermesi gerekirken üçüncü derecesi Do sesinde karar verdiği, 3 rep. nolu Koçeri Bar Havası eseri Râst olmasına rağmen Sol sesinde karar vermesi gerekirken üçüncü derecesi si sesinde karar verdiği, 395 rep. nolu Koçeri eseri Beyâtî olmasına rağmen La sesinde karar vermesi gerekirken ikinci derecesi Sib2 sesinde karar verdiği, 392 rep. nolu Temir Ağa eseri Hüseyinî olmasına rağmen La sesinde karar vermesi gerekirken beşinci derecesi Mi güçlü sesinde karar verdiği görülmüştür.

Ayrıca 158 rep. nolu Hekkari adlı eserin, diğer oyun havalarından farklı olduğu görülmüştür. Bu farklılık La kararlı Hicâz dizinin Re perdesine göçürülmesinden ibarettir. Hekkari adlı eserin Re Hicâz dizisinde olduğu tespit edilmiştir

Tablo 7. Makamsal Değişiklik Oranları

Makamsal Değişiklik	f	%
Gösteren	4	13,79
Göstermeyen	25	86,21
TOPLAM	29	100

Tablo 7 incelendiğinde TRT THM Erzurum yöresi oyun havalarının %86,21 oran ile 25 eserin makamsal değişiklik göstermediği, %13,79 oranla 4 eserin makamsal değişiklik gösterdiği görülmektedir.

Tablo 8. Makam Dizisi Oranları

Makam	f	%
Hüseyinî	12	41,38
Uşşâk	5	17,25
Beyâtî	4	13,79
Çârgâh	3	10,34
Hicâz	3	10,34
Karcıgar	1	3,45
Râst	1	3,45
TOPLAM	29	100

Tablo 8 incelendiğinde Erzurum yöresine ait toplam 29 oyun havasının, 7 farklı makam dizisinde olduğu tespit edilmiştir. %41,38 oran ile 12 eser Hüseyinî, %17,25 oran ile 5 eser Uşşâk, %13,79 oran ile 4 eser Beyâtî, %10,34 oran ile 3 eser Çârgâh ve Hicâz, %3,45 oranla birer eserin Karcıgar ve Râst makam dizilerinde olduğu görülmüştür. Elde edilen veriler doğrultusunda; TRT THM Erzurum yöresi oyun havalarının en fazla 12 eserle Hüseyinî makam dizisinde olduğu tespit edilmiştir.

5. Usûle Yönelik Bulgular ve Yorumlar

Erzurum yöresine ait 29 oyun havasının, usûllerine ve metronom özelliklerine yönelik bulgular Tablo 9, 10 ve 11’de gösterilmiştir.

Tablo 9. Erzurum Yöresine Ait Oyun Havası Eserlerinin Usûlleri

Sıra No	Rep. No	Eser Adı	Zaman				Usul				Metronom	Met. Deg.
			Birim	Tartım	THM	TSM	Usul Deg.	Metronom				
1	346	Ağrıana (Dadağ Dinlendirme Havası)	3	4	Ana	Semâi	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	
2	570	Ağrıana	4	4	Ana	Sofyan	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	
3	161	Aşurna	12	8	Ana-Üçerli	Sofyan	3+3+3+3	Sofyan	Yok	♩=69	Yok	
4	406	Başbar	9	8	Bireşik	Oynak	3+2+2+2	Yok	Yok	♩=172	♩=200	
5	430	Berde	2	4	Ana	Nim Sofyan	6/8 (3+3)	Yok	Yok	Yok	Yok	
6	194	Çayır İnce Biçemedim (Osman Ağa)	9	8	Bireşik	Alsak	2+2+2+3	Yok	Yok	♩=210	Yok	
7	373	Cınganlar	9	8	Bireşik	Alsak	2+2+2+3	Yok	Yok	Yok	Yok	
8	217	Dahlenk	4	4	Ana	Sofyan	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	
9	345	Daldalan	3	8	Bireşik	Türk Akşağı	2+3	Yok	Yok	Yok	Yok	
10	404	Dello	6	4	Bireşik	Yok	4+2	Yok	Yok	♩=104	♩=120	
11	345	Delloy (Düz Delloy)	4	4	Ana	Sofyan	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	
12	163	Gelin Çıkarma Havası	10	8	Karma	Alsak Semâi	2+2+2+3	Yok	Yok	♩=80	Yok	
13	61	Halar (Ankara Postası)	2	4	Ana	Nim Sofyan	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	
14	158	Hekani	10	8	Karma	Alsak Semâi	2+2+2+3	Yok	Yok	Yok	Yok	
15	391	Höşmelerik	12	8	Ana-Üçerli	Sofyan	3+3+3+3	Yok	Yok	Yok	Yok	
16	141	İkinci Bar	12	8	Ana-Üçerli	Sofyan	3+3+3+3	Yok	Yok	♩=86	♩=116	
17	3	Koçeri Bar Havası	4	4	Ana	Sofyan	12/8 (3+3+3+3)	Yok	Yok	♩=66	♩=100	
18	395	Koçeri	4	4	Ana	Sofyan	12/8 (3+3+3+3)	Yok	Yok	♩=104	♩=116, ♩=116	
19	343	Nare	6	8	Ana-Üçerli	Nim Sofyan	3+3	Yok	Yok	Yok	Yok	
20	405	Nare	12	8	Ana-Üçerli	Sofyan	3+3+3+3	Yok	Yok	♩=88	Yok	
21	572	Paşa Keşken	4	4	Ana	Sofyan	5/4, 6/4, 7/4, 2/4	Yok	Yok	Yok	Yok	
22	344	Sallama	9	8	Bireşik	Raks Akşağı	2+2+2+2	Yok	Yok	Yok	Yok	
23	119	Tanzara	9	8	Bireşik	Alsak	2+2+2+3	Yok	Yok	Yok	Yok	
24	381	Tanzara	9	8	Bireşik	Alsak	2+2+2+3	Yok	Yok	♩=184	Yok	
25	334	Tavuk Bar	5	8	Bireşik	Türk Akşağı	2+3	Yok	Yok	Yok	Yok	
26	392	Tenir Ağa	4	4	Ana	Sofyan	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	
27	347	Tesne (Döne)	6	8	Ana-Üçerli	Nim Sofyan	3+3	Yok	Yok	Yok	Yok	
28	393	Uzun Dere	6	8	Ana-Üçerli	Nim Sofyan	3+3	Yok	Yok	Yok	Yok	
29	498	Yayvan (Erikek Bar)	2	2	Ana	Nim Sofyan	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	

Tablo 9 incelendiğinde Erzurum yöresine ait toplam 29 oyun havasının, zaman, birim, tartım, THM ve TSM'ye göre usûllerinin belirlendiği, usûl değişikliğinin olup olmadığı, metronomlarının belirtilip belirtilmediği ve metronomlarında yapılan değişiklikler görülmektedir.

Tablo 10. Oyun Havalarının THM'ye Göre Usûl Oranları

Usûl Türü	Usûl	Kalp	f	%	
Ana Usûller	Ana Usûl	2 Zamanlı		3	10,34
		3 Zamanlı		1	3,45
		4 Zamanlı		7	24,14
		Toplam		11	37,93
	Üçerli Şekli	2 Zamanlı Üçerli Şekli	3+3	3	10,34
		4 Zamanlı Üçerli Şekli	3+3+3+3	4	13,80
		Toplam		7	24,14
		TOPLAM		18	62,07
	Birleşik Usûller	5 Zamanlı	2+3	2	6,90
		6 Zamanlı	4+2	1	3,45
9 Zamanlı		2+2+2+3 (4 eser)	6	20,68	
		2+3+2+2 (1 eser)			
		3+2+2+2 (1 eser)			
TOPLAM		9	31,03		
Karma Usûller	10 Zamanlı	2+3+2+3	2	6,90	
TOPLAM		2	6,90		
GENEL TOPLAM		29	100		

Tablo 10 incelendiğinde Erzurum yöresine ait toplam 29 oyun havasının, Türk halk müziği usûl türüne göre, %62,07 oran ile 18 eserin ana usûlden oluştuğu; Bu eserlerin %10,34 oran ile 2 zamanlı (3 eser), %3,45 oran ile 3 zamanlı (1 eser), %24,14 oran ile 4 zamanlı (7 eser), %10,34 oran ile 2 zamanlı (üçerli şekli) 3+3 kalıbında (3 eser), %13,80 oran ile 4 zamanlı (üçerli şekli) 3+3+3+3 kalıbında (4 eser) olduğu görülmüştür.

Birleşik usûllerin; %31,03 oran ile 9 eserden oluştuğu; bu eserlerin %6,9 oran ile 5 zamanlı 2+3 kalıbında (2 eser), %3,45 oran ile 6 zamanlı 4+2 kalıbında (1 eser), %20,68 oran ile 9 zamanlı 2+2+2+3 kalıbında (4 eser), 2+3+2+2 kalıbında (1 eser), 3+2+2+2 kalıbında (1 eser) olduğu görülmüştür.

Karma usûllerin ise; %6,9 oran ile 10 zamanlı 2+3+2+3 kalıbında (2 eser) olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 11. Oyun Havalarının TSM'ye Göre Usûl Oranları

Zaman	Usûl	f	%
2 Zamanlı	Nim Sofyan	6	20,68
3 Zamanlı	Semâî	1	3,45
4 Zamanlı	Sofyan	11	37,93
5 Zamanlı	Türk Aksağı	2	6,90
6 Zamanlı	Darp Olarak Uymayan	1	3,45
9 Zamanlı	Aksak	4	13,79
	Oynak	1	3,45
	Raks Aksağı	1	3,45
10 Zamanlı	Aksak Semâî	2	6,90
TOPLAM		29	100

Tablo 11 incelendiğinde; %20,68 oran ile 6 eser 2 zamanlı Nîm Sofyan, %3,45 oran ile 1 eser 3 zamanlı Semâî, %37,93 oran ile 11 eser 4 zamanlı Sofyan, %6,90 oran ile 2 eser 5 zamanlı Türk Aksağı, %13,79 oran ile 4 eser 9 zamanlı Aksak, %3,45 oran ile 1 eser 9 zamanlı Oynak, %3,45 oran ile 1 eser Raks Aksağı, %6,90 oran ile 2 eser 10 zamanlı Aksak Semâî olduğu görülmüştür. Bir eserin ise %3,45 oran ile 6 zamanlı (4+2) TSM'ye darp olarak uymadığı tespit edilmiştir. Elde edilen veriler doğrultusunda eserlerin daha çok 2, 4 ve 9 zamanlı usûllerden oluştuğu tespit edilmiştir.

Tablo 12. Metronom Değeri Oranları

Metronom	f	%
Belirtilmiş	10	34,48
Belirtilmemiş	19	65,52
TOPLAM	29	100

Tablo 12 incelendiğinde 29 eserden, %65,52 oran ile 19 eserde metronom değerlerinin belirtilmediği, %34,48 oran ile 10 eserde metronom değerlerinin belirtildiği tespit edilmiştir.

Tablo 13. Metronom Değişikliği Oranları

Metronom Değişikliği	f	%
Var	5	50,00
Yok	5	50,00
TOPLAM	10	100

Tablo 12'de 29 oyun havasından, 10 eserde metronom değerlerinin belirtildiği görülmüştür. Tablo 13 incelendiğinde %50 oran ile 5 eserde metronom değişikliği olduğu, %50 oran ile 5 eserde metronom değişikliği olmadığı tespit edilmiştir. Metronom değişikliklerinin yapıldığı eserler Tablo 9'da görüldüğü üzere Başbar, Dello, İkinci Bar, Koçeri Bar Havası ve Koçeri eserleridir. Bu eserlerin, Bar havası olması nedeniyle ağır metronomda başlayıp, metronomlarının hızlanarak bitirildiği görülmektedir. Bu da Bar oyunlarının özelliklerinden biri olduğu bilinmektedir.

6. Biçime Yönelik Bulgular ve Yorumlar

Erzurum yöresine ait oyun havalarının biçimine yönelik yapılan analizler sonucunda eserlerin, bölüm ve cümle yapısı incelenmiş ve Tablo 14'de gösterilmiştir.

Tablo 14 incelendiğinde Erzurum yöresine ait oyun havası eserlerinin, biçim yönünden analizlerinde bölümler (A-B) büyük harflerle, cümlelere ise (a-a'-b-b'-c-d) küçük harfler ile gösterilmiştir. Eserlerin genel olarak tek bölümlü olduğu ve birçok cümleden oluştuğu görülmektedir.

Tablo 14. Oyun Havası Eserlerinin Biçimsel Yapıları

Sıra No	Rep. No	Eser Adı	Biçim	
			Bölüm	Cümle
1	346	Ağırlama (Dadaş Dinlendirme Havası)	Tek (A)	a+b+c
2	570	Ağırlama	Tek (A)	a+b
3	161	Aşırma	Tek (A)	a+b+a'
4	406	Başbar	Tek (A)	a+b
5	450	Berde	A+B	(a+b+c)+(d)
6	194	Çayır İnce Biçemedim (Osman Ağa)	Tek (A)	a+b
7	373	Çingenler	A+B	(a+b)+(a'+b')
8	217	Dahlenk	Tek (A)	a+b
9	545	Daldalan	Tek (A)	a+b+c
10	404	Dello	Tek (A)	a+a'
11	345	Delloy (Düz Delloy)	Tek (A)	a+a'
12	163	Gelin Çıkarma Havası	Tek (A)	a+b
13	61	Halay (Ankara Postası)	Tek (A)	a+b
14	158	Hekkari	Tek (A)	a+b
15	391	Hoşbilezik	Tek (A)	a+b
16	141	İkinci Bar	Tek (A)	a+b+c+d
17	3	Koçeri Bar Havası	Tek (A)	a+b
18	395	Koçeri	A+B	(a+a')+(b+b')
19	343	Nare	Tek (A)	a
20	405	Nare	Tek (A)	a+a'
21	572	Paşa Köşkü	Tek (A)	a+b+c
22	344	Sallama	Tek (A)	a+b
23	119	Tamzara	Tek (A)	a+b
24	381	Tamzara	Tek (A)	a+a'
25	334	Tavuk Barı	Tek (A)	a+b+c
26	392	Temir Ağa	Tek (A)	a+a'
27	347	Tersine (Döne)	Tek (A)	a
28	393	Uzun Dere	Tek (A)	a+b
29	498	Yayvan (Erkek Barı)	Tek (A)	a+b+c+d

Tablo 15 incelendiğinde %89,66 oran ile 26 eser tek bölümlü (A), %10,34 oran ile 3 eserin iki bölümlü (A+B) şeklinde olduğu görülmektedir.

Tablo 15. Bölüm Oranları

Biçimsel İnceleme	f	%
Tek (A) Bölüm	26	89,66
İki (A+B) Bölüm	3	10,34
TOPLAM	29	100

Tablo 16. Cümle Oranları

Bişimsel Durum	Cümle	f	%
Tek (A) Bölümlü	a	2	6,90
	a+a'	5	17,24
	a+b	12	41,37
	a+b+a'	1	3,45
	a+b+c	4	13,79
	a+b+c+d	2	6,90
Toplam		26	89,65
İki (A+B) Bölümlü	(a+b+c)+(d)	1	3,45
	(a+b)+(a'+b')	1	3,45
	(a+a')+(b+b')	1	3,45
Toplam		3	10,35
GENEL TOPLAM		29	100

Tablo 16 incelendiğinde %89,66 oran ile 26 eserin tek (A) bölümlü olduğu; cümle yapısı olarak %6,90 oran ile 2 eser (a), %17,24 oran ile 5 eser (a+a'), %41,37 oran ile 12 eser (a+b), %3,45 oran ile 1 eser (a+b+a'), %13,79 oran ile 4 eser (a+b+c), %6,9 oran ile 2 eser (a+b+c+d) olduğu görülmüştür. %10,35 oran ile 3 eserin iki bölümlü (A+B) olduğu; cümle yapısı %3,45 oran ile 1 eser (a+b+c)+(d), %3,45 oran ile 1 eser (a+b)+(a'+b'), %3,45 oran ile 1 eser (a+a')+(b+b') şeklinde olduğu tespit edilmiştir. Erzurum yöresine ait oyun havalarının biçimine yönelik yapılan analizler sonucunda eserlerin, tek bölümlü (A); “(a), (a+a'), (a+b), (a+b+a'), (a+b+c), (a+b+c+d)” cümle yapısında ve iki bölümlü (A+B); “(a+b+c)+(d), (a+b)+(a'+b'), (a+a')+(b+b')” cümle yapılarında olan herbir esere örnek verilmiştir.

VI. Sonuçlar ve Öneriler

Araştırmada, TRT THM repertuarında yer alan bütün oyun havaları incelenmiş ve bu incelemeler sonucunda Erzurum yöresine ait 29 eser olduğu tespit edilmiştir. TRT repertuarında belirlenen Erzurum yöresine ait oyun havası eserlerinin genel bilgileri ortaya çıkarılarak bu eserlerin; kimden alındığı, derleyeni, notaya alanı, makam dizileri, usûl-ritmik özellikleri ve biçimsel yapı yönünden incelemeler sonucunda;

Kimden Alındığı; TRT THM repertuarında bulunan Erzurum yöresine ait toplam 29 oyun havası içerisinde; %24,13 oran ile 7 eser Ebamüslim Abay–Turgut Udun, %13,79 oran ile 4 eser Yöre Ekibi, Ağa (Dede) Keskin-İlhami Uslu ve Suat Işıklı, %6,90 oran ile 2 eser Binali Selman, Suat Işıklı-Fuat Lehimler-Osman Mavilioğlu ve Seyfettin Sıgmaz, %3,45 oran ile 1 eser Ağa (Dede) Keskin ve Suat Işıklı-Osman Mavilioğlu, radyo sanatçıları ve kimden alındığı belirtilmemiş olduğu, 20 eserin mahalli kaynak kişilerden, 8 eserin TRT bünyesinde görev yapmış kaynak kişilerden, 1 eserin ise kaynak kişinin bilinmediği görülmüştür. Bu bilgiler doğrultusunda Erzurum yöresi oyun havalara

mahalli kaynak kişilerin ve TRT Erzurum radyosu sanatçılarının katkı sağladığı sonucuna varılmıştır.

Derleyen; TRT THM repertuarında bulunan toplam 29 eserin derleyeni, %27,58 oranla 8 eser TRT THM Erz. Radyosu, %24,13 oranla 7 eser Plaktan, %17,24 oranla 5 eser Suat Işıklı, %10,35 oranla 3 eser TRT Müz. Dai. Bşk, %6,90 oran ile Muzaffer Sarısözen ve Ahmet Yamacı, %3,45 oranla 1 eser Nida Tüfekçi ve Arif Sağ olduğu görülmüştür. Bu veriler doğrultusunda; Erzurum yöresi oyun havalarını 11 eserle TRT bünyesinde görev yapmış sanatçı kişilerin, 11 eserle TRT kurumunun ve 7 eserin plaktan derlendiği sonucuna varılmıştır.

Notaya Alan; TRT THM repertuarında bulunan toplam 29 eserin notaya alan kişi oranı %24,13 oranla 7 eser Nilgün Akkuş, %17,24 oranla 5 eser Suat Işıklı, %10,34 oranla 3 eser Kenan Tuna-Okyay Kösegil ve Yücel Paşmakçı, %6,90 oranla 2 eser Fuat Lehimler, Ahmet Yamacı, Muzaffer Sarısözen, %3,45 oranla 1 eser Nida Tüfekçi, Arif Sağ, Kenan Tuna, Erkan Sürmen ve Okyay Kösegil olduğu tespit edilmiştir. TRT THM repertuarında bulunan sözsüz eserlerin %24,13 oran ile en fazla notaya alan kişinin Nilgün Akkuş olduğu sonucuna varılmıştır.

Makam Dizisi, Araştırmada, Erzurum yöresine ait toplam 29 oyun havasının, 7 farklı makam dizisine benzerlik gösterdiği tespit edilmiştir. %41,38 oran ile 12 eser Hüseyinî, %17,25 oran ile 5 eser Uşşâk, %13,79 oran ile 4 eser Beyâtî, %10,34 oran ile 3 eser Çârgâh ve Hicâz, %3,45 oranla birer eserin Karcıgar ve Râst makam dizilerinde olduğu görülmüştür. Elde edilen veriler doğrultusunda; TRT THM Erzurum yöresi oyun havalarının en fazla 12 eserle Hüseyinî makam dizisinde olduğu sonucuna varılmıştır.

Erzurum yöresine ait oyun havalarının, TSM makam dizilerine göre bazı eserlerde makamsal değişikliklerin olduğu görülmüştür. 450 rep. nolu Berde eseri Hüseyinî makam dizisinde başlayıp Hüzam makam dizisine, 373 rep. nolu Çingenler eseri Beyâtî makam dizisinde başlayıp Çârgâh makam dizisine, 141 rep. nolu İkinci Bar eseri Beyâtî makam dizisinde başlayarak Hicâz ve Hüseyinî makam dizisine, 498 rep. nolu Yayvan (Erkek Barı) eseri Hüseyinî makam dizisinde başlayıp Hicâz ve Uşşâk makam dizisine geçtiği sonucuna varılmıştır.

Diğer bir husus olarak; 406 rep. nolu Başbar eseri Hüseyinî olmasına rağmen La sesinde karar vermesi gerekirken üçüncü derecesi Do sesinde karar verdiği, 194 rep. nolu Çayır İnce Biçemedim (Osman Ağa) eseri Hüseyinî olmasına rağmen La sesinde karar vermesi gerekirken ikinci derecesi sib2 sesinde karar verdiği, 545 rep. nolu Daldalan eseri Hüseyinî olmasına rağmen La sesinde karar vermesi gerekirken dördüncü derecesi Re sesinde karar verdiği, 404 rep. nolu Dello eseri Karcıgar olmasına rağmen La sesinde karar vermesi gerekirken üçüncü derecesi Do sesinde karar verdiği, 3 rep. nolu Koçeri Bar Havası eseri Râst olmasına rağmen Sol sesinde karar vermesi gerekirken üçüncü derecesi si sesinde karar verdiği, 395 rep. nolu Koçeri eseri Beyâtî olmasına rağmen La sesinde karar vermesi gerekirken ikinci derecesi Sib2 sesinde karar verdiği, 392 rep. nolu Temir Ağa eseri Hüseyinî olmasına rağmen La sesinde karar vermesi gerekirken beşinci derecesi Mi güçlü sesinde karar verdiği görülmüştür. Ayrıca 158 rep. nolu Hekkarî adlı

eserin, diğer oyun havalarından farklı olduğu görülmüştür. Bu farklılık La kararlı Hicâz dizinin Re perdesine göçürülmesinden ibarettir. Hekkari adlı eserin Re Hicâz dizisinde olduğu sonucuna varılmıştır.

Usûl, Erzurum yöresine ait oyun havalarının, Türk halk müziği usûl türüne göre, %62,07 oran ile 18 eserin ana usûlden oluştuğu; Bu eserlerin %10,34 oran ile 2 zamanlı (3 eser), %3,45 oran ile 3 zamanlı (1 eser), %24,14 oran ile 4 zamanlı (7 eser), %10,34 oran ile 2 zamanlı (üçerli şekli) 3+3 kalıbında (3 eser), %13,80 oran ile 4 zamanlı (üçerli şekli) 3+3+3+3 kalıbında (4 eser) olduğu, birleşik usûllerin; %31,03 oran ile 9 eserden oluştuğu; bu eserlerin %6,9 oran ile 5 zamanlı 2+3 kalıbında (2 eser), %3,45 oran ile 6 zamanlı 4+2 kalıbında (1 eser), %20,68 oran ile 9 zamanlı 2+2+2+3 kalıbında (4 eser), 2+3+2+2 kalıbında (1 eser), 3+2+2+2 kalıbında (1 eser) olduğu, karma usûllerin ise; %6,9 oran ile 10 zamanlı 2+3+2+3 kalıbında (2 eser) olduğu sonucuna varılmıştır.

Erzurum yöresine ait oyun havalarının, Türk sanat müziği usûl türüne göre, %20,68 oran ile 6 eser 2 zamanlı Nîm Sofyan, %3,45 oran ile 1 eser 3 zamanlı Semâî, %37,93 oran ile 11 eser 4 zamanlı Sofyan, %6,90 oran ile 2 eser 5 zamanlı Türk Aksağı, %13,79 oran ile 4 eser 9 zamanlı Aksak, %3,45 oran ile 1 eser 9 zamanlı Oynak, %3,45 oran ile 1 eser Raks Aksağı, %6,90 oran ile 2 eser 10 zamanlı Aksak Semâî olduğu görülmüştür. Bir eserin ise %3,45 oran ile 6 zamanlı (4+2) TSM'ye darp olarak uymadığı tespit edilmiştir. Elde edilen veriler doğrultusunda eserlerin daha çok 2, 4 ve 9 zamanlı usûllerden oluştuğu sonucuna varılmıştır.

Erzurum yöresine ait oyun havalarında, %65,52 oran ile 19 eserde metronom değerlerinin belirtilmediği, %34,48 oran ile 10 eserde metronom değerlerinin belirtildiği, bunun yanı sıra %50 oran ile 5 eserde metronom değişikliği olduğu, %50 oran ile 5 eserde metronom değişikliği olmadığı tespit edilmiştir. Metronom değişikliklerinin yapıldığı eserler; Başbar, Dello, İkinci Bar, Koçeri Bar Havası ve Koçeri eserleridir. Bu eserlerin, Bar havası olması nedeniyle ağır metronomda başlayıp, metronomlarının hızlanarak bitirildiği görülmektedir. Bunun Bar oyunlarının özelliklerinden biri olduğu sonucuna varılabilir.

Biçimsel Yapı, Erzurum yöresine ait oyun havalarının biçimine yönelik yapılan analizler sonucunda eserlerin, bölüm ve cümle yapısı incelendiğinde %89,66 oran ile 26 eserin tek (A) bölümlü olduğu; cümle yapısı olarak %6,90 oran ile 2 eser (a), %17,24 oran ile 5 eser (a+a'), %41,37 oran ile 12 eser (a+b), %3,45 oran ile 1 eser (a+b+a'), %13,79 oran ile 4 eser (a+b+c), %6,9 oran ile 2 eser (a+b+c+d) olduğu görülmüştür. %10,35 oran ile 3 eserin iki bölümlü (A+B) olduğu; cümle yapısı %3,45 oran ile 1 eser (a+b+c)+(d), %3,45 oran ile 1 eser (a+b)+(a'+b'), %3,45 oran ile 1 eser (a+a'+(b+b')) şeklinde olduğu sonucuna varılmıştır.

Yeni yapılacak çalışmalarda, ülkemizin çeşitli yörelerine özgü oyun havası ve türkülerin, müzikal açıdan ele alınıp incelenmesinin, kültürümüze hizmet etme ve zenginliğinin ortaya çıkarılması açısından önem taşıyacağı düşünülmektedir.

Kaynaklar

- Açar, Y. ve Şen, Y. (2015). “TRT Türk Halk Müziği Repertuarında Bulunan Kına Türkülerinin Usûl Yönünden Analizi”, [Elektronik Versiyon]. Avrasya Sanat ve Medeniyet Dergisi. 1, 61-80.
- Bayraktar, E. (1992). “Geleneksel Müziklerimiz ve Çokseslilik Çalışmaları”. Salih Turhan (Der.). Türk Halk Musikisinde Çeşitli Görüşler (ss. 95-97). Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Karakaya, İ. (2009). “Bilimsel Araştırma Yöntemleri”.(3. bs.). Abdurrahman Tanrıoğen (Ed.). Bilimsel Araştırma Yöntemleri (ss. 59-60). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Şen, Ü. S. (2016). Müzik Estetiği Üzerine. (2. bs.). Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Tokel, B. B. (2012). Türküler Kalır. İstanbul: Kapı Yayınları.
- TRT. (2000). Türk Halk Müziği Repertuarı “Türk Halk Müziği Oyun Havaları Repertuarı”. Ankara: TRT Kurumu Müzik Dairesi Yayınları.
- Yıldız, G. (2006). İlköğretimde Müzik Öğretimi Birinci Kademe. (2. bs.). Ankara: Anı Yayıncılık.

İnternet Kaynakları

TRT (t.y.). Erişim tarihi: 27 Mart 2017, <http://www.trtmuzikdaresibaşkanlığı.com/>